

СО ВРЕ МЕ НО СТ

СОДРЖИНА

МИОДРАГ ДРУГОВАЦ: Димитар Митрев (1919—1976) * РИСТО Г. ЈАЧЕВ: Беше тоа минатото лето * ЈОВИЦА АКИН: Книжевната критика и материјалистичкото читање (I) * ТОДЕ ИЛИЕВСКИ: Цветови * АЛДО КЛИМАН: Чекори од седум милји * ГЛИГОР СТОЈКОВСКИ: Преполовено знаме на белите патишта * МИЛЕ МАНЕВСКИ: Камен месечина * МИЛОВАН СТЕФАНОВСКИ: Пат низ вселената * Д-Р НАДА МОМИРОВСКА: Социјалната и борбената мотивика како единство на универзалните вредности во поезијата на Коста Рацин * АЛЕКСАНДАР АЛЕКСИЕВ: Творештвото на Ристо Крле (1900—1975) — исклучителна појава во нашата литература * СОФЕ ШТЕРЈОСКИ: Квечерни одгласи * БЛАГОЈА КУНОСКИ: Филм-критика-публика * БРАНКО ЦВЕТКОСКИ: Сенка * ЈАНЕ КОЏАВАШИЈА: Апотеоза на минатото * ВАСИЛ КУНОСКИ: Претпразнични вечери * МИЛОШ КОРДИК: Записи * ВЕЏКО М. ДОМАЗЕТОВСКИ: Нерамномерниот чекор на минувачите (Б. Варошлија: „Осамени минувачи“) * НАУМЕ РАДИЧЕСКИ: Небесната магија на стихот (М. Нешовски: „Прозорец на сводот“) * ИВАН ИВАНОВСКИ: Театарски преглед * ЈЉУПКА ДАМЈАНОВСКА: Кон самостојна изложба на Нове Франговски * М-Р ДУШКО ЦАЦКОВ: Глорификација на природата и убавината (М. Бебековски: „Возот на детството“) * НАСО БЕКАРОВСКИ: Библиографија на македонската ликовна уметност (од сп. „Нов ден“ и „Хоризонт“) * БИБЛИОТЕКА „СОВРЕМНОСТ“ * ВАСИЛ ИЉОСКИ: Свадба.

литература уметности оштешествени прашања

Редакциски одбор:

АЛЕКСАНДАР АЛЕКСИЕВ, РИ-
СТО Г. ЈАЧЕВ, Д-р ЈОНЧЕ ЈО-
СИФОВСКИ, САМЕ ЛИМАНИ,
ВЛАДИМИР МИЛЧИН, **ДИМИ-**

ТАР МИТРЕВ (претседател),

ТРАЈАН ПЕТРОВСКИ, Д-р БЛА-
ЖЕ РИСТОВСКИ, ИВАН ЧА-
ПОВСКИ

Уредуваат:

СИМОН ДРАКУЛ
ГЕОРГИ СТАЛЕВ (одг. уредник)
МИОДРАГ ДРУГОВАЦ

Адреса: Списание „Современост“
— Скопје, ул. Иво Рибар Лола
б.б. (спроти ф-ка „Алумина“),
пошт. факс 221, телефон 22-505,
чек ска бр. 40100-678-1669, го-
дишна претплата изнесува 80
динари, за странство 120 динари.
Редакцијата прима секој ден од
10—12 часот. Ракописите не се
враќаат. Редактирањето на овој
број 9. III. 1976 год. Печатено
во Графичкиот завод „Гоце Дел-
чев“ — Скопје, во месец март
1976 год., во 1330 примероци.

СОДРЖИНА

Миодраг Друговац: Димитар Ми- трев (1919—1976) — — — — —	1
Ристо Г. Јачев: Веште тоа мина- ното лето — — — — —	8
Јовица Аќин: Книжевната кри- тика и материјалистичкото чи- тање (I) — — — — —	12
Тодѝ Илиевски: Цветови — — — — —	29
Алдо Климан: Чекори од седум милји — — — — —	31
Глигор Стојковски: Преполовено знаме на белите патишта — — — — —	56
Миле Маневски: Камен месечина Милован Стефановски: Пат низ вселената — — — — —	58
ОД МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНА ИСТОРИЈА	
Д-р Нада Момировска: Социјал- ната и борбената мотивика како единство на универзал- ните вредности во поезијата на Коста Радин — — — — —	70
Александар Алексиев: Твореш- твото на Ристо Крле (1900—1975) — исклучителна појава во на- шата литература — — — — —	77
Софе Штерјоски: Квечерни од- гласи — — — — —	87
СИНЕАСТИЧКО ДОСИЕ	
Благоја Куноски: Филм — крити- ка — публика — — — — —	89
Бранко Цветкоски: Сенка — — — — —	101
НОТНА ТРЕТРАТКА	
Јане Коцабашѝја: Апотеоза на миналото — — — — —	102
ОД МАКЕДОНСКАТА ДЕТСКА ЛИТЕРАТУРА	
Васил Куноски: Претпразнични вечери — — — — —	110
ОД ЈУГОСЛОВЕНСКИТЕ ЛИТЕРАТУРИ	
Милош Кордиќ: Записи — — — — —	116
КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД	
Вецко М. Домазетовски: Нерам- номерниот чекор на минува- чите (Б. Варошлија: „Осамени минувачи“) — — — — —	120
Науме Радически: Небесната ма- гија на стихот (М. Нешовски: „Прозорец на сводот“) — — — — —	124
Иван Ивановски: Театарски пре- глед — — — — —	126
Љупка Дамјановска: Кон само- стојна изложба на Нове Фран- говски — — — — —	140
М-р Душко Цацков: Глорифика- ција на природата и убави- ната (М. Бебековски: „Возот на детството“) — — — — —	144
БИБЛИОГРАФСКИ ТРУДОВИ	
Насо Беќаровски: Библиографија на македонската ликовна умет- ност (од сп. „Нов ден“ и „Хо- ризонт“) — — — — —	147
БИБЛИОТЕКА „СОВРЕМНОСТ“	
Васил Ѓљоски: Свадба	

КОН САМОСТОЈНА ИЗЛОЖБА НА НОВЕ ФРАНГОВСКИ*)

Љупка Дамјановска

Скоро цела деценија Нове Франговски е присутен во ликовниот живот на Македонија, припаѓајќи ѝ на генерацијата, која во македонското ликовно творештво внесе нови животни сокови преку современите стилски насоки иманентни на социјално-политичките проблеми на денешнината. Од Белград, каде во 1966 година ја заврши Академијата за ликовни уметности во класата на професорот Љубица Сокиќ, Нове Франговски ги понесе повеќе искуствата на белградската ликовна школа, отколку на својот професор, за да ги поврзе со локалната обоеност на своето родно поднебје, со некои елементи на националното и традицијата во почетните дела, но пред сè, во натамошниот развој, со длабоко ангажиран пристап кон ликовното транспонирање на современите проблеми што ги наметнува новата урбана средина.

Уште на своите први самостојни изложби, одржани во Бор и Скопје во 1968 година се забележува настојувањето на Франговски да создаде сопствен ликовен ракопис, движејќи се во стилските релации на надреализмот и фантастиката, со синтетичен цртеж и предимно ангажирана тематика („Да не се заборава“, „Јас тоа го видов“, „Апел“, „Кловн“, „Печалбар“ и др.). На монохромна, најчесто бела површина, Франговски ги развиваше своите теми, во кои секогаш на преден план беше човечката фигура, стилизирана и симплифицирана. Парчосаните екстремитети паѓаа или лебдеа во успешна кореспонденција со бизарниот надреален простор, создавајќи асоцијација на животната динамика на денешното време, еден вид предупредување за опасностите кои постојано дебнеат врз човештвото. Максимално ги редуцираше деталите, усмерувајќи ја својата концентрација често само на еден фрагмент од фигурата. Меѓутоа, оваа редуција не ги елеминираше кај Франговски потполно трагите на реалното. Близок уште во овие почетни дела до некои поуки на таканаречената фигурација, тој ѝ даваше еден свој специфичен експресионистичко-надреалистички облик.

На самостојната изложба во Белград во 1969 година Франговски ги излагаше главно сликите од скопската изложба. Главната поента во неговото творештво беше пак човекот, растргнуван од дилемите на секојдневието, со асоцијации за виденото и доживеаното. Колористичката гама ги содржеше боите на неговиот роден Галичник, како и реминисценции за поедини секвенци, видени или доживеани во детството („Печалбар“, „Галичка одаја“, и др.). За овој настап на Франговски во Галеријата на КНУ во Белград, ликовниот критичар

* Музеј на современа уметност, Скопје.

Павле Васик ќе одблежи: ... „Карактеристична е извесна свежина со која Франговски им приоѓа на овие мотиви, и која малку свртува кон наивното сликарство. Во тој поглед Франговски е човек на своето време, кој интимно ги поделува сите оние стремежи и мисли што ја одликуваат нашата епоха. Неговиот индивидуален придонес е во извесен интензитет на доживувањата, било во формата или во колоритот, кои даваат најдобри надежи“.¹⁾

Повеќе пати ликовната критика, меѓу другото ја истакнуваше и поврзаноста на Франговски со некои елементи на традицијата, пред сè со иконите. Можеби тоа влијание кај Франговски е врежано потсвесно, изразено повеќе во колористичкиот третман при исликувањето на фигурите, секогаш присутни во неговото сликарство, кои како да ја задржале патината што се напластувала од чадот и правта на изминатите векови. Тоа чувство за влијанието на иконите кај Франговски се наметнува и при анализата на неговите понови дела: во широките чисти површини исликани со сини и окерни бои.

Мошне често во овој период Франговски се свртуваше и кон големата тема на НОВ и Револуцијата, транскрибирајќи ја со сосема современ ликовен сензибилитет, а останувајќи при тоа доследен на својата стилска определба („Јас тоа го видов“, 1968; „Недочекани мугри“, 1969; „Договор пред акција“, „Будење“, 1969, за која ја доби наградата за сликарство на изложбата „25 години АСНОМ“, Скопје, 1969.)

Веќе во 1971 година на самостојната изложба во Уметничката галерија во Скопје се забележува дека сликарската постапка на Франговски еволуира кон прочистување (композициско и колористичко), во однос на претходната фаза. Неговото сликарство, кое сега се наоѓа на границата помеѓу надреалното и асоцијативното од една страна и новата фигурација од друга страна, веќе ги носи одликите на најновите остварувања: прочистеност, рационално осмислена и дводимензионално третирана композиција и колорит во кој преовладуваат чистите бои. А едногодишниот студиски престој во Италија во 1973 година и самостојната изложба во Галеријата „Il Grifo“ во Рим, ќе биде уште една потврда за постојаниот квалитетен растеж на Франговски кон оформувањето на неговиот сопствен ликовен ракопис.

Во меѓувреме, Франговски, покрај постојаното учество на ДЛУМ-овите изложби, беше присутен и на поголем број значајни групни изложби на кои го презентираше современото македонско и југословенско сликарство: Ангажирана уметност во Југославија, Словењ Градец 1969 и 1975; Современа македонска уметност во Анкара и Истанбул, во Ферара, во Романија, во Рим, VI биенале на младите во Риека, VII меморијал Надежда Петровиќ во Чачак, IV Анале во Пореч; XIV ликовна есен во Сомбор; НОВ во делата на југословенските ликовни уметници во Белград и други градови на земјата и во странство.

Најновите дела на Франговски кои ги презентираше на својата самостојна изложба во Музејот на современата уметност во Скопје (октомври 1975 година) делумно беа изложени

¹⁾ П. В., Три разноврсни изложби, Нове Франговски, Политика Белград, 31. I. 1969.

и на самостојна изложба во Малиот ликовен салон во Нови Сад (јуни 1975 година). Овој самостоен настап на Франговски во Нови Сад од ликовната критика беше одбележен како „... најдобра изложба приредена оваа сезона во новосадската галерија. Младиот уметник од Скопје се претстави со слики настанати во текот на последниве неколку години и работени во маслена техника на платно, во кои убедливо демонстрира решителна определеност за современото сфаќање на градење и вреднување на сликата“...²⁾ Најновите слики на Франговски се резултат на неколкугодишно творечко дејствување (1971—1975) и укажуваат на еден логичен и континуиран развој на сликарската постапка и ликовната порака на уметникот.

Неколку слики од 1971 година: „Разгледување на експонатите“, „Фигура во предел“, „Разговори“ и др. претставуваат врска со претходните фази на Франговски. Во нив се насетува процесот на прочистување со редуција на деталите и со употреба на широки површини исликани со јасни колористички акценти на жолтата, сината, зелената, црвената и со доминантните бела и црна.

Напуштајќи ја традиционалната тематика, свртен исцело кон денешнината, се соживува со современата проблематика и во своите најнови сликарски дела прави анализи за психичките состојби на современиот човек, за неговите трауми и проблеми. Безимените јунаци на Франговски во светот на цивилизацијата и урбанизмот се немоќни, стиснати, ограничени, затворени помеѓу четири зида, кои авторот симболички ги исликува како коцки, правоаголници, квадрати, проектирани во просторот, исто така оградени и ограничени. А неговите протагонисти, вградени во овие геометризирани површини, или пак застанати вчудовидени пред црната кутија укажуваат и предупредуваат за некои можни опасности и секогаш присутните конфликти и недоразбирања во современото општество, разговараат или водат полемики за нивното разрешување. Човечката фигура е секогаш со благо нагласена експресија, карактеристична уште за неговите први сликарски остварувања. Таа е поврзана со размислувањата на авторот на релацијата: човекот-урбаниот простор, со размислувањата за судбината на човештвото, стиснато и ограничено во сивилото на бетонските ѕидишта, кои му го одземаат животниот простор. Безимена, беспокojна, исплашена пред проблемите на денешнината, поставена повеќе како симбол таа секогаш ја има и својата придружба белата фигура исликана како проекција, како сенка, како потсвесно второ „ego“ на авторот. Таа коментира, советува, негодува во контекстот на замислената содржина на сликата. Колористички, фигурата е најчесто разрешена во кафеави, маслинести, сини и зелени нијанси, со карактеристичниот за Франговски, би се рекло „акварелски“ начин на исликување. Линеарно разрешена, во почетокот статична и стисната во ограничениот простор, во последните дела фигурата кај Франговски се раздвигува, излегува во ослободениот простор („Нешто се случува“, 1975; „Стаклена градина“ 1975 и др.)

²⁾ „Судрувања во денешната урбана средина“, М. Арсиќ, „Дневник“, Нови Сад, 15 VI 1975.

Композицијата е смислено рационално сфатена, разрешена со нејзината поделба на повеќе затворени и ограничени, геометризирани урбани простори, во кои егзистираат неговите јунаци. Цртежот е сигурен, а стилската насоченост на авторот се наоѓа помеѓу геометриската апстракција и новата фигурација, користејќи ги искуствата и на двете насоки, неодлучувајќи се да се определи само за едната или за другата. А во целина се создава впечаток за успешна ликовна транскрипција на мошне импресивни секвенци и фрагменти од животот на современиот човек. Во континуираниот развиток на сликарската постапка кај Франговски се забележуваат и некои експериментирања при исликувањето со елементи на филмско кадрирање на сликата на повеќе правоаголни секвенци, геометриски распоредени: „Полиптих“ 1973; „Размислување за просторот“, 1974. А секоја секвенца, посебно замислена, може на авторот да му послужи како скица за реализација на нови слики. (Така, една секвенца од сликата „Полиптих“ веќе е реализирана во посебна слика „Проекција на иднината“, 1974.) Во своите натамошни експериментирања Франговски задржува цртачки елементи на исликаните површини, како желба да ја подели површината на сликата на квадрати или правоаголници („Форми во простор“, 1975); да истакне поконкретно определено движење или став на фигурата („Бела фигура“, 1974) или пак да пружи можност за следење на креативната постапка при исликувањето, да го прикаже на настанувањето на делото. Така, во сликата „Варијации“, 1975 година, разрешена во четири хоризонтални појаси, сукцесивно го прикажува процесот на исликување: од првиот појас во кој главите се назначени само со елементи на цртеж, преку средните два појаса, само делумно колористички обработени, во долниот појас, дефинитивно цртачки и колористички оформен со низови темиња во повеќе нијанси. Поврзани со размислувањата на авторот за судбината на човештвото, настанати се и повеќе скици и слики од 1973—1975, во кои на преден план се насликани човечки глави-темиња, стиснати во ограничени простори, во црна кутија, во аголот на оградениот простор („Варијации“, „Црна кутија“, „Размислување за човештвото“ и др.).

Во најновите слики од 1974—1975 година, веројатно како идна можна ориентација на авторот, постепно се губи геометризираниот урбан простор, за да ѝ отстапи место на природата, внесувајќи поголеми, слободно разрешени обли површини, кои асоцираат на природни форми: облаци и сл. Со тоа Франговски внесува елементи на лирика, настојувајќи во светот на техницизмот и механизацијата да ја врати и сочува изгубената чиста природа. Ја отвори црната кутија, од која човекот се раздвижува, за него сепак постои надеж да ја почувствува природата и слободниот простор („Разговор“, „Форми во простор“, „Стаклена градина“, „Игра II“ и др.) Остварува успешна комбинација на лирски инсерти земени од природата со поранешните геометризирани форми.

Согледано од сите овие аспекти, сликарството на Нове Франговски прикажано на неговата последна самостојна изложба во Музејот на современата уметност во Скопје, претставува значаен придонес како дел на оние креативни сили кои дејствуваат на подрачјето на младото македонско ликовно творештво.

ВО СЛЕДНИТЕ БРОЕВИ „СОВРЕМЕНОСТ“ МЕЃУ ДРУГОТО ДОНЕСУВА:

- Зелько Влаховиќ:** Революционерната борба и односот спрема настаните во неодамнешното минато
- Бродраг Друговац:** Критички писма
- Д-р Радомир Ивановиќ:** Човекот и револуцијата во книжевното дело на Михаило Јалиќ
- Мурис Идризовиќ:** Хуманизмот на револуцијата во делата на детските писатели
- Паскал Гилевски:** Четириите димензии на Ади
- Михо Атанасовски:** Минијатури
- Годе Илиевски:** Цветови
- Трајан Петровски:** Десет песни
- Д-р Џемал Соколовиќ:** Естетика на егзактното
- Видоџ Подговрец:** Шест песни
- Науме Радически:** Кон изборот од револуционерно-публицистичкото творештво на Димо Хаџи Димов
- Џуди Рајт:** Шест песни
- Јовица Аќин:** Книжевната критика и материјалистичкото читање (II)
- Елена Кожухарова:** Песни
- Д-р Вера Јанева-Стојановиќ:** Словачката лиризирана проза во интерпретација на Јан Штевчек
- Драган Јањатов:** По трагите на веќе забравената лексика
- Катица Кулафкова:** Записи за „Записите на Малте Јауриде Бриге“ на Рајнер Марија Рилке
- Снежана Николовска:** Песни
- Радован Стоилов:** Песни
- Марко Китевски:** Пословиците и поговорките во делото на Стале Попов
- Ташко Георгиевски:** Тремот на летото
- Јован Стрезовски:** Осум песни
- Душко Радев:** Кон висорамнината
- Иван Чаповски:** Пет песни
- М-р Коста Костов:** Маркс и Енгелс за асоцијацијата на слободните производители и хуманизмот
- Д-р Владета Вуковиќ:** Поезијата на Вл. Петковиќ-Дис

Издавањето на списанието „Современост“ е овозможено од материјалната поддршка на Републичката заедница за култура на СР Македонија.

СО
ВРЕ
МЕ
НО
СТ

ЛИТЕРАТУРА
УМЕТНОСТ
ОПШТЕСТВЕНИ
ПРАШАЊА

ЦЕНА 10 Н. ДИН.